

NEPROPISNO ODLAGANJE OTPADA U SRBIJI - AKTUELNO STANJE I KAZNENOPRAVNA REAKCIJA*

Ana Batrićević*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Konstantno povećavanje količine otpada različitog porekla predstavlja globalni ekološki problem. Razvijenije zemlje, posebno članice Evropske unije, decenijama nastoje da unaprede sisteme upravljanja otpadom kako bi, primenom odgovarajućih postupaka i mera, omogućile iskorišćavanje otpada kao korisnog resursa i osigurale njegovo bezbedno i održivo odlaganje. Zemlje koje prolaze kroz fazu tranzicije u oblasti zaštite životne sredine suočavaju se sa problemom nepropisnog odlaganja otpada, što se negativno odražava i na životnu sredinu i na zdravlje ljudi nastanjenih u blizini divljih deponija. Imajući u vidu nastojanje Srbije da svoje zakonodavstvo i praksu u oblasti zaštite životne sredine uskladi sa evropskim standardima kao i da ispuní međunarodne obaveze u skladu sa Bazelskom konvencijom, autor analizira postojeće stanje u oblasti nepropisnog odlaganja otpada u Srbiji, sa fokusom na divlje deponije, i pravne mehanizme za sankcionisanje te pojave. Nakon ukazivanja na probleme i prepreke ali i pozitivne iskorake u vezi sa tretmanom i odlaganjem otpada u Srbiji, autor iznosi sugestije za njegovo poboljšanje u skladu sa standardima postavljenim u međunarodnim izvorima prava.

KLJUČNE REČI: otpad / odlaganje otpada / ekološko pravo / ekološki prekršaji / krivična dela protiv životne sredine

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* E-mail: a.batricevic@yahoo.com

1. UVOD

Otpad nastaje kao rezultat ukupne ekonomske aktivnosti jedne države, a njegova količina i tretman direktno su povezani sa nacionalnom ekonomijom. Nastajanje otpada zavisi od: stepena industrijskog razvoja, količine, nivoa i vrste industrijskih i privrednih aktivnosti, životnog standarda, načina života, socijalnog okruženja, potrošnje i drugih parametara poput broja stanovnika i efikasnosti upravljanja otpadom (Filipović, Obradović-Arsić, 2012: 143)¹. Količina proizvedenog otpada u Evropi se iz godine u godinu povećava sa porastom broja stanovnika. Evropska agencija za zaštitu životne sredine navodi da se godišnje u zemljama članicama Evropske unije odbaci oko 1,3 milijarde tona otpada, od čega oko 40 miliona tona spada u kategoriju opasnog otpada (Savić, 2009: 67). Poznato je da otpad predstavlja izvor opasnosti kako za zdravlje ljudi tako i za životnu sredinu. Zato se sve češće čine naponi da se ove štetne materije ili unište ili adekvatno uskladište, ali i da se otpad koji se svakodnevno stvara, upotrebi kao koristan resurs (Prlja, Stepić, Savović, 2012: 152).

Prema Zakonu o upravljanju otpadom Republike Srbije², otpad obuhvata svaku materiju ili predmet koji držalac odbacuje, namerava da odbaci ili je neophodno da odbaci (član 5. stav 1. tačka 17.). Posebnu vrstu otpada čini opasni otpad, odnosno otpad koji po svom poreklu, sastavu ili koncentraciji opasnih materija može prouzrokovati opasnost po životnu sredinu i zdravlje ljudi i koji ima najmanje jednu od opasnih karakteristika utvrđenih posebnim propisima, uključujući i ambalažu u koju je bio ili jeste upakovan (član 5. stav 1. tačka 18.).

Odlaganje otpada je bilo koja operacija koja ne podrazumeva ponovno iskorišćenje otpada, čak i kada ta operacija ima za sekundarnu posledicu nastajanje supstance ili energije (član 5. stav 1. tačka 16.). U zemljama Evropske unije, upravljanje otpadom zasniva se prvenstveno na korišćenju otpada kao resursa, kako bi se što manje količine istog odlagale na deponije (Filipović, Obradović-Arsić, 2012: 149). Međutim, napredne tehnologije neophodne za ostvarivanje tog cilja su često skupe i teške za implementaciju, pogotovo za zemlje u razvoju.

Zbog toga odlaganje otpada na deponije za sada predstavlja najefikasnije i ekonomski prihvatljivo rešenje za zemlje u tranziciji (Vujić i dr., 2011: 18).

Zakon o upravljanju otpadom definiše deponiju kao mesto za konačno sanitarno odlaganje otpada na površini ili ispod površine zemlje. Tu spadaju: 1) interna mesta za odlaganje, odnosno deponije gde proizvođači odlažu svoj otpad na mestu nastanka i 2) stalna mesta koja se koriste za privremeno skladištenje otpada duže od jedne godine. Deponijama se ne smatraju skladišta gde se otpad ostavlja radi pripreme za dalji transport do mesta za njegov tretman, odnosno ponovno

¹ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

² Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010 i 14/2016.

iskorišćenje ili odlaganje na drugim lokacijama i skladištenje pre tretmana, odnosno ponovnog iskorišćenja najduže do tri godine ili za skladištenje otpada pre odlaganja najduže do jedne godine (član. 5. stav. 1. tačka 5.).

Osim što zahteva sve više dragocenog zemljišnog prostora, deponovanje otpada uzrokuje zagađenje vazduha, vode i zemljišta, emisiju metana (CH₄) i ugljen-dioksida (CO₂) u atmosferu i ispuštanje hemikalija i pesticida u zemljište i podzemne vode. Ujedno, deponovanjem otpada se gubi velika količina potencijalno veoma korisnog resursa. Uprkos tom saznanju, u Evropskoj uniji se oko 49% komunalnog otpada odlaže na deponije, 18% se spaljuje u insineratorima, dok se 33% reciklira ili kompostira. Dakle, odlaganje otpada još uvek je prisutno, naročito u novijim članicama Unije (Savić, 2009: 68). Odlaganje otpada na sanitarne deponije koje podrazumevaju postojanje propisane infrastrukture i posedovanje odgovarajućih dozvola, jedan je od prihvatljivih načina tretiranja otpada. Problem, međutim, predstavlja veliki broj divljih, nehigijenskih, deponija ili smetlišta koje nekontrolisano nastaju na teritoriji cele Republike Srbije (Filipović, Obradović-Arsić, 2012: 144), prouzrokujući štetne posledice kako za životnu sredinu tako i za zdravlje ljudi i opstanak biljnog i životinjskog sveta.

2. DIVLJE DEPONIJE U SRBIJI-TREKUTNO STANJE

Neodrživo i neadekvatno postupanje sa otpadom već godinama predstavlja značajan ekološki problem u našoj zemlji (Savić, 2009: 67). Otpad uglavnom završava na neuređenim odlagalištima, vršeći štetan uticaj na zdravlje ljudi, prostor i životnu sredinu, što je u velikom broju opština dovelo do kritičnih situacija. Količine proizvedenog otpada konstantno rastu, a postojeća infrastruktura još uvek nije na zadovoljavajućem nivou (Filipović, Obradović-Arsić, 2012: 143). Nema adekvatne infrastrukture za tretman i odlaganje opasnog otpada, niti postrojenja za tretman opasnog industrijskog otpada odnosno lokacija ili centralnih skladišta za njegovo odlaganje. Zato se opasni otpad privremeno skladišti ili u neodgovarajućim skladištima, od kojih neka postoje i više decenija, ili na fabričkim deponijama. Procenjuje se da čak 62% privremenih skladišta opasnog otpada ne zadovoljavaju propisane uslove, te da se samo 5% opasnog otpada privremeno skladišti na propisan način.³

Divlje deponije nemaju identifikovanog vlasnika, nalaze se na neodgovarajućim i/ili nepristupačnim lokacijama, i značajno zagađuju okruženje. (Karanac i dr., 2015: 29) ali i zdravlje ljudi i opstanak biljnog i životinjskog sveta u svom neposrednom okruženju. Kada je reč o nepropisnom odlaganju otpada, Zakon o upravljanju otpadom pravi razliku između divljih i nesanitarnih deponija. Divlja deponija definisana je kao mesto, javna površina, na kojoj se nalaze nekontrolisano odložene različite vrste otpada i koje ne ispunjava uslove utvrđene propisom kojim se uređuje odlaganje otpada na deponije (član. 5. stav. 1. tačka 5a). Nesanitarna deponija ili

³ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

smetlišta određena je kao mesto gde jedinice lokalne samouprave odlažu otpad u polukontrolisanim uslovima, kojim upravlja javno komunalno preduzeće i koje ima određenu infrastrukturu (ogradu, kapiju, buldožer), a telo deponije nije izgrađeno u skladu sa propisom kojim se uređuje odlaganje otpada na deponije (nema vodonepropusni sloj, drenažni sistem za odvođenje otpadnih voda) (član. 5. stav. 1. tačka 15.).

Osim ekoloških, divlje deponije izazivaju i negativne ekonomske posledice. Naime, postoje procene da u Srbiji ukupna godišnja šteta, prouzrokovana nepropisnim upravljanjem otpadom (uključujući emisije u vazduh i procedne vode sa deponija, emisije od paljenja otpada u dvorištima, štete zbog nepropisnog odlaganja opasnog otpada, leteći pepeo i gubitak resursa) iznosi između 98 miliona i 276 miliona evra (Savić, 2009: 70). Postojeće stanje deponija u Srbiji pokazuje da bi za njihovu rekonstrukciju trebalo izdvojiti oko 415 miliona dinara (Lekić, Jovanović, 2015: 160).

Postoji podatak da je marta 2009. godine u Republici Srbiji identifikovano 4.318 divljih deponija (Filipović, Obradović-Arsić, 2012: 144), da bi u 2010. godini taj broj porastao na 4481.⁴ U 2014. godini broj starih i divljih deponija smanjen je na 3.085 (Lekić, Jovanović, 2015: 79), što jeste napredak, ali svakako ne u dovoljnoj meri. Naime, podaci Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije pokazuju da se u oblasti upravljanja otpadom preduzimaju značajni napori kako bi se smanjio broj divljih deponija, odnosno kako bi se one zamenile sanitarnim. Naime, u Izveštaju o stanju životne sredine u Republici Srbiji za 2014. godinu Agencije za zaštitu životne sredine istaknuto je da je na teritoriji Republike Srbije izgrađeno 7 sanitarnih deponija koje su u funkciji, kao i da postoje još 2 koje su u fazi dobijanja dozvole. Takođe je navedeno da se na teritoriji lokalnih samouprava otpad organizovano odlaže na 120 deponija (smetlišta) rasprostranjenih na 123 opštine, kojima u skladu sa Strategijom o upravljanju otpadom predstoji saniranje i zatvaranje (Lekić, Jovanović, 2015: 79).

3. NACIONALNI EKOLOŠKI PROPISI - OPŠTA RAZMATRANJA

Problematika divljih deponija i sankcionisanja nepropisnog odlaganja otpada prevazilaze okvire propisa posvećenih isključivo regulisanju upravljanja otpadom. Budući da je reč o složenom problemu koji preti da ugrozi ne samo životnu sredinu i njene integralne delove (vazduh, vodu, zemljište, biljni i životinjski svet) već i zdravlje ljudi, njegovo rešavanje zahteva sveobuhvatni pristup i poznavanje praktično celokopnog korpusa važećih ekoloških propisa. Za sankcionisanje postupaka koji su direktno ili indirektno povezani sa nepropisnim odlaganjem otpada i koji posredno ili neposredno doprinose stvaranju divljih deponija najznačajnije su kaznene odredbe koje sadrže: 1) Zakon o zaštiti životne sredine⁵, 2)

⁴ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

⁵ Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.

Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu⁶, 3) Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu⁷, 4) Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine⁸, 5) Zakon o upravljanju otpadom⁹, 6) Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu¹⁰, 7) Zakon o komunalnim delatnostima¹¹, 8) Zakon o hemikalijama¹², 9) Zakon o transportu opasnog tereta¹³, 10) Zakon o biocidnim proizvodima¹⁴, 11) Zakon o zaštiti vazduha¹⁵, 13) Zakon o zdravlju bilja¹⁶, 14) Zakon o veterinarstvu¹⁷, 15) Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima¹⁸, 16) Zakon o sanitarnom nadzoru¹⁹, 17) Zakon o zdravstvenoj zaštiti²⁰, 18) Zakon o standardizaciji²¹, 19) Zakon o planiranju i izgradnji²², 20) Zakon o vodama²³, 21) Zakon o zaštiti zemljišta²⁴, 22) Zakon o poljoprivrednom zemljištu²⁵ i 23) Zakon o šumama²⁶. Poseban značaj ima zakon o upravljanju otpadom, te je analizi njegovih opštih i kaznenih odredbi posvećen poseban deo rada.

4. ZAKON O UPRAVLJANJU OTPADOM

Zakonom o upravljanju otpadom uređena su sledeća pitanja: 1) vrste i klasifikacija otpada; 2) planiranje upravljanja otpadom; 3) subjekti upravljanja otpadom; 4) odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom; 5) organizovanje upravljanja otpadom; 6) upravljanje posebnim tokovima otpada; 7) uslovi i postupak izdavanja dozvola; 8) prekogranično kretanje otpada; izveštavanje o otpadu i baza podataka; 9) finansiranje upravljanja otpadom; 10) nadzor upravljanja otpadom i 11) druga pitanja od značaja za upravljanje otpadom (član 1.).

⁶ Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 88/2010.

⁷ Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 36/2009.

⁸ Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 25/2015.

⁹ Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010 i 14/2016.

¹⁰ Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu, Službeni glasnik RS, br. 36/2009.

¹¹ Zakon o komunalnim delatnostima, Službeni glasnik RS, br. 88/2011.

¹² Zakon o hemikalijama, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011, 93/2012 i 25/2015.

¹³ Zakon o transportu opasnog tereta, Službeni glasnik RS, br. 88/2010.

¹⁴ Zakon o biocidnim proizvodima, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015.

¹⁵ Zakon o zaštiti vazduha, Službeni glasnik RS, br. 36/2009 i 10/2013.

¹⁶ Zakon o zdravlju bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.

¹⁷ Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik RS, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.

¹⁸ Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima, Službeni glasnik RS, br. 30/2010 i 107/2012.

¹⁹ Zakon o sanitarnom nadzoru, Službeni glasnik RS, br. 125/2004.

²⁰ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik RS, br. 07/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013, 93/2014, 96/2015 i 106/2015.

²¹ Zakon o standardizaciji, Službeni glasnik RS, br. 36/2009 i 46/2015.

²² Zakon o planiranju i izgradnji, Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014 i 145/2014.,

²³ Zakon o vodama, Službeni glasnik RS, br. 30/2010 i 93/2012.

²⁴ Zakon o zaštiti zemljišta, Službeni glasnik RS, br. 112/2015.

²⁵ Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Službeni glasnik RS, br. 62/2006, 65/2008, 41/2009 i 112/2015.

²⁶ Zakon o šumama, Službeni glasnik RS, br. 30/2010, 93/2012 i 89/2015.

Zakon o upravljanju otpadom insistira na tome da se odlaganje otpada na deponiju vrši samo ukoliko ne postoji drugo odgovarajuće rešenje, u skladu sa načelom hijerarhije upravljanja otpadom. Pri tome je istaknuto da se otpad mora odlagati na deponiju koja ispunjava tehničke, tehnološke i druge uslove i zahteve, u skladu sa dozvolom izdatom na osnovu tog zakona. Pre odlaganja otpad se tretira u skladu sa relevantnim propisima. U zavisnosti od vrste otpada koji se na njima odlaže Zakon o upravljanju otpadom razlikuje sledeće vrste deponija: 1) deponije za inertan otpad, 2) deponije za neopasan otpad i 3) deponije za opasan otpad. Zakon izričito zabranjuje zajedničko odlaganje opasnog otpada sa drugim vrstama otpada na istoj lokaciji, osim u slučajevima utvrđenim posebnim propisom (član 42).

Inspeksijski nadzor nad primenom odredaba Zakona o upravljanju otpadom vrši Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine preko inspektora za zaštitu životne sredine (član 84.). U vršenju poslova inspeksijskog nadzora inspektor ima pravo i dužnost da proverava i kontroliše, između ostalog: ispunjenost uslova za rad deponija, a posebno sprovođenje nadzora lokacije pre otpočinjanja operacija odlaganja radi utvrđivanja ispunjenosti uslova iz dozvole, kao i zatvaranje i rekultivaciju postojećih deponija otpada i nadzor nad deponijom posle njenog zatvaranja u periodu od najmanje 30 godina (član 85. stav 1. tačka 9.). Kada je u pitanju kontrola divljih deponija treba istaći da je inspektor ovlašćen da naredi sprovođenje rekultivacije deponije posle njenog zatvaranja i nadzor nad deponijom u periodu od najmanje 30 godina, u cilju smanjenja rizika po zdravlje ljudi i životnu sredinu (član 86. stav 1. tačka 16.), da zabrani rad deponije koja ne ispunjava propisane tehničke, tehnološke i druge uslove i zahteve (član 86. stav 1. tačka 35.), da zabrani odlaganje otpada koji nije prethodno podvrgnut tretmanu i odlaganje opasnog otpada sa drugim vrstama otpada na istoj lokaciji, odnosno deponiji (član 86. stav 1. tačka 36), kao i da zabrani odlaganje komunalnog otpada suprotno zakonu i uslovima u izdatoj dozvoli (član 86. stav 1. tačka 38). Za sprečavanje nepropisnog odlaganja opasnog otpada posebno su važna ovlašćenja inspektora da zabrani sakupljanje, transport, tretman, odnosno skladištenje, ponovno iskorišćenje i odlaganje opasnog otpada koji nije obeležen i upakovan na način kojim se obezbeđuje minimalan uticaj na zdravlje ljudi i životnu sredinu (član 86. stav 1. tačka 40), kao i da zabrani odlaganje opasnog otpada bez prethodnog tretmana kojim se značajno smanjuju opasne komponente i njihova svojstva, masa i zapremina (član 86. stav 1. tačka 42.).

Kaznenim odredbama Zakona o upravljanju otpadom, određana ponašanja koja predstavljaju kršenja njegovih odredbi inkriminisana su ili kao privredni prestupi ili kao prekršaji i za njih su propisane odgovarajuće kazne i zaštitne mere. Kada je u pitanju sankcionisanje nepropisnog odlaganja otpada, treba istaći da je predviđeno da će se novčanom kaznom od 1.500.000 do 3.000.000 dinara kazniti za privredni prestup privredno društvo, preduzeće ili drugo pravno lice, ako ne pribavi dozvolu za odlaganje otpada i otpad ne odlaže u skladu sa tom dozvolom, ako ne obezbedi sprovođenje propisanih mera kojima se obezbeđuje zaštita životne sredine, ako ne obezbedi rekultivaciju deponije i nadzor nad deponijom posle njenog zatvaranja u periodu od najmanje 30 godina, ako u slučaju udesa na deponiji bez odlaganja ne obavesti nadležni organ (član 88. stav 1. tačka 4.), ako na deponiju primi otpad koji

ne ispunjava uslove o odlaganju otpada propisane dozvolom ili ako o odbijanju prihvatanja ne obavesti nadležni organ (član 88. stav 1. tačka 5.), ako vrši odlaganje otpada na lokaciji koja ne ispunjava tehničke, tehnološke i druge propisane uslove, odnosno suprotno uslovima utvrđenim u dozvoli ili bez prethodnog tretmana ili ako odlaže opasan otpad zajedno sa drugim vrstama otpada (član 88. stav 1. tačka 12.). Propisano je da će se novčanom kaznom od 100.000 do 200.000 dinara kazniti i odgovorno lice u privrednom društvu, preduzeću i drugom pravnom licu ako učini neki od navedenih privrednih prestupa (član 88. stav 3.). Za strano pravno lice koje ima predstavništvo na teritoriji Republike Srbije i/ili u slučaju da je neki od navedenih privrednih prestupa učinjen na teritoriji Republike njegovim prevoznim sredstvom, predviđena je kazna 1.500.000 do 3.000.000 dinara (član 88. stav 4.). Novčanom kaznom od 100.000 do 200.000 dinara za isti privredni prestup kažnjava se i odgovorno lice u stranom pravnom licu (član 88. stav 5.).

Pored propisane novčane kazne, za navedene privredne prestupe se privrednom društvu, preduzeću ili drugom pravnom licu može izreći i zaštitna mera zabrane obavljanja određene privredne delatnosti, a odgovornom licu zaštitna mera zabrane vršenja određene dužnosti u trajanju do deset godina (član 89. stav 1.). Pored toga, za te privredne prestupe se uz kaznu može izreći i zaštitna mera oduzimanja predmeta koji su upotrebljeni ili namenjeni za izvršenje privrednog prestupa, odnosno koji su nastali izvršenjem privrednog prestupa (član 89. stav 2.).

Kada je u pitanju prekršajnopravno sankcionisanje nepropisnog odlaganja otpada, treba navesti da se privredno društvo, preduzeće ili drugo pravno lice može kazniti za prekršaj novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara ako ne obezbedi sprovođenje radnog plana postrojenja, ako kao operater postrojenja za tretman otpada ili kao operater na deponiji ne vodi propisane evidencije ili ne odredi kvalifikovano lice odgovorno za stručni rad u postrojenju, odnosno na deponiji (član 90. stav 1. tačka 5.) i ako postupa sa komunalnim otpadom u suprotnosti sa odredbama Zakona o upravljanju otpadom (član 90. stav 1. tačka 7.) Za navedene prekršaje kažnjava se i odgovorno lice u privrednom društvu, preduzeću ili drugom pravnom licu novčanom kaznom od 25.000 do 50.000 dinara (član 90. stav 3.), dok se preduzetnik može kazniti novčanom kaznom od 250.000 do 500.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana (član 90. stav 4.). Za prekršaj koji se odnosi na nepostupanje sa komunalnim otpadom u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o upravljanju otpadom (član 90. stav 1. tačka 7.), fizičko lice može se kazniti novčanom kaznom od 5.000 do 50.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana.

Uz kaznu se za navedene prekršaje može izreći i zaštitna mera oduzimanja predmeta koji su upotrebljeni ili namenjeni za izvršenje prekršaja, odnosno koji su nastali izvršenjem prekršaja (član 91.).

Odgovorno lice u organu državne uprave, odgovorno lice u jedinici lokalne samouprave, imalac javnih ovlašćenja, odnosno ovlašćeno pravno lice može se kazniti za prekršaj novčanom kaznom od 25.000 do 50.000 dinara ako ne obezbedi i ne sprovodi upravljanje otpadom na teritoriji jedinica lokalne samouprave pod uslovima i na način utvrđenim zakonom, strategijom i sporazumom skupština jedinica lokalne samouprave (član 92. stav 1. tačka 3.), ako vrši ispitivanje otpada bez

propisanog ovlašćenja ili suprotno izdatom ovlašćenju ili ako u vršenju tih poslova postupa na protivpravan, nemoralan i nedostojan način (član 92. stav 1 tačka 4.), ako ne uredi selekciju i odvojeno sakupljanje otpada, ako ne obezbeđuje odlaganje otpada iz domaćinstva u kontejnere ili na drugi način, ako ne organizuje i ne opremi centre za sakupljanje otpada iz domaćinstva koji nije moguće odložiti u kontejnere za komunalni otpad (član 92. stav 1. tačka 5.), ako ne izvrši evidenciju divljih deponija i postojećih nesanitarnih deponija - smetlišta na svom području i ne obezbedi njihovo uklanjanje i sanaciju, ako ne izradi projekat sanacije i rekultivacije za postojeće nesantitarne deponije (smetlišta) na način i u roku propisanim ovim zakonom i ako ne dostavi radni plan postrojenja sa programom korektivnih mera i dinamikom prilagođavanja rada postrojenja (član 92. stav 1. tačka 6.).

5. KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE

Krivična dela protiv životne sredine spadaju u takozvane ekološke delikte. Ekološki delikti uključuju ona ljudska ponašanja kojima se povređuju ili ugrožavaju društvene vrednosti koje određuju uslove za čuvanje, unapređenje i zaštitu čovekove životne i radne sredine (Jovašević, 2009: 130). Njihov objekt zaštite obuhvata kako čovekovu zdravu životnu sredinu tako i pravo čoveka na zdrave uslove života (Jovašević, 2009: 131) odnosno zdravu i relativno očuvanu prirodnu sredinu (Joldžić, 1995: 17; Stojanović, 2006: 600; Stojanović, Zindović, 2015: 54). Postoje tri vrste ekoloških delikata: 1) ekološka krivična dela, 2) ekološki privredni prestupi i 3) ekološki prekršaji.

Krivična dela protiv životne sredine predstavljaju najozbiljnije ekološke delikte, odnosno najteže oblike povrede i ugrožavanja životne sredine. To posebno važi za ekološki kriminalitet u najužem smislu reči, koji sačinjavaju ona krivična dela koja ugrožavaju ili povređuju osnovne ekološke vrednosti kao što su vode, vodotokovi, zemljište, vazduh i živi svet (Joldžić, 2002: 28). Razlikuju se tri vrste ekoloških krivičnih dela: 1) prava ekološka krivična dela (u užem smislu), 2) neprava ekološka krivična dela (u širem smislu) i 3) sporedna ekološka krivična dela. Počevši od 1. januara 2006. godine, prava ekološka krivična dela sistematizovana su u okviru XXIV poglavlja Krivičnog zakonika Republike Srbije²⁷, pod nazivom "Krivična dela protiv životne sredine", dok su ranije bila raspoređena u saveznim i republičkim propisima, kao i u sporednom ekološkom zakonodavstvu (Jovašević, 2011: 192).

Za sankcionisanje onih ljudskih činjenja ili nečinjenja koja predstavljaju direktne ili indirektno posledice nepropisnog odlaganja otpada, a koja dovode ili mogu dovesti do ozbiljnijeg povređivanja ili ugrožavanja životne sredine najznačajnija su sledeća krivična dela: 1) zagađenje životne sredine (član 260. KZRS), 2) nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (član 261. KZRS), 3) protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu

²⁷ Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016., u daljem tekstu: KZRS.

sredinu (član 262. KZRS), 4) oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine (član 263. KZRS), 5) oštećenje životne sredine (član 264. KZRS), 6) unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija (član 266. KZRS), 7) zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja (član 273 KZRS).

6. STANDARDI EVROPSKE UNIJE KAO SMERNICE ZA REFORMU DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA

Evropska unija posvećuje značajnu pažnju pravnom regulisanju upravljanja otpadom, te je počevši još od 1975. godine usvojen veći broj pravnih akata posvećenih ovoj problematici (Prlja, Stepić, Savović, 2012: 157). Tematska strategija Evropske unije o prevenciji i reciklaži otpada²⁸, ima za cilj sprečavanje nastajanja otpada, kao i promovisanje upotrebe otpada kao resursa, pre svega za dobijanje sekundarnih sirovina i energije. Politika Evropske unije u oblasti upravljanja otpadom zalaže se za smanjenje količine otpada na samom izvoru kroz uvođenje čistije tehnologije i razvoj mera kao što su: promovisanje čistije proizvodnje, uklanjanje opasnih karakteristika otpada tretmanom, uspostavljanje tehničkih standarda koji bi ograničili sadržaj određenih opasnih materija u proizvodima, promovisanje ponovnog korišćenja i reciklaže otpada, primena ekonomskih instrumenata, analiza životnog ciklusa proizvoda i razvoj sistema eko-obeležavanja. Sve direktive Evropske unije u ovoj oblasti počivaju na sledećim principima: 1) principu prevencije, 2) principu predostrožnosti 3) principu "zagađivač plaća" i 4) principu blizine²⁹.

Među izvorima komunitarnog prava za regulisanje problematike otpada najveći značaj imaju: 1) Direktiva Saveta 75/442/EEC o otpadu³⁰, 2) Direktiva Parlamenta i Saveta 2008/98/EC o otpadu³¹, 3) Odluka Komisije o uspostavljanju pravila i metoda izračunavanja i proveru usklađenosti sa ciljevima postavljenim u članu 11 (2) Direktive 2008/98/EC o otpadu³², 4) Direktiva Saveta 99/31/EC o deponijama otpada³³, 5) Direktiva Saveta 94/62/EC o ambalaži i ambalažnom otpadu³⁴, 6)

²⁸ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions "Taking sustainable use of resources forward: A Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste" {SEC(2005) 1681} {SEC(2005) 1682, COM/2005/0666 final, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0666&from=en>, stranici pristupljeno: 01.11.2016.

²⁹ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

³⁰ Council Directive 75/442/EEC of 15 July 1975 on waste, OJ L 194, 25.7.1975, p. 39–41.

³¹ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance), OJ L 312, 22.11.2008, p. 3–30.

³² Commission Decision of 18 November 2011 establishing rules and calculation methods for verifying compliance with the targets set in Article 11(2) of Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council, OJ L 310, 25.11.2011, p. 11–16.

³³ Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste, OJ L 182, 16.7.1999, p. 1–19.

³⁴ European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste, OJ L 365, 31.12.1994, p. 10–23.

Uredba 1013/2006/EC o transportu otpada³⁵ izmenjena i dopunjena Uredbom 1379/2007/EC³⁶, Uredbom 669/2008/EC³⁷, Uredbom 413/2010/EC³⁸, Uredbom 664/2011/EC³⁹, i Uredbom 135/2012/EC⁴⁰, 7) Direktiva 97/11/EC⁴¹ o proceni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na životnu sredinu⁴¹, zamenjena novom Direktivom 2011/92/EC⁴², 8) Direktiva 2001/42/EC o proceni uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu⁴³, 9) Direktiva Saveta 91/157/EEC o baterijama i akumulatorima koji sadrže opasne supstance zamenjena Direktivama 2006/66/EC⁴⁴, 2008/12/EC⁴⁵ i 2008/103/EC⁴⁶, 10) Direktiva Saveta 75/439/EEC o odlaganju otpadnih ulja, zamenjena Direktivom Parlamenta i Saveta 2008/98/EC o otpadu⁴⁷, 11) Direktiva Saveta 2000/53/EC o istrošenim vozilima⁴⁸, izmenjena i dopunjena Direktivom 2008/33/EC⁴⁹ i Direktivom 2011/37/EC⁵⁰, 12) Direktiva

³⁵ Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on shipments of waste, OJ L 190, 12.7.2006, p. 1–98.

³⁶ Commission Regulation (EC) No 1379/2007 of 26 November 2007 amending Annexes IA, IB, VII and VIII of Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste, for the purposes of taking account of technical progress and changes agreed under the Basel Convention, OJ L 309, 27.11.2007, p. 7–20.

³⁷ Commission Regulation (EC) No 669/2008 of 15 July 2008 on completing Annex IC of Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste, OJ L 188, 16.7.2008, p. 7–15.

³⁸ Commission Regulation (EU) No 413/2010 of 12 May 2010 amending Annexes III, IV and V to Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste so as to take account of changes adopted by OECD Council Decision C(2008) 156, OJ L 119, 13.5.2010, p. 1–2.

³⁹ Commission Regulation (EU) No 664/2011 of 11 July 2011 amending Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste to include certain mixtures of wastes in Annex IIIA thereto, OJ L 182, 12.7.2011, p. 2–4.

⁴⁰ Commission Regulation (EU) No 135/2012 of 16 February 2012 amending Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste to include certain unclassified wastes in Annex IIIB thereto, OJ L 46, 17.2.2012.

⁴¹ Council Directive 97/11/EC of 3 March 1997 amending Directive 85/337/EEC on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 73, 14.3.1997, p. 5–15.

⁴² Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 26, 28.1.2012, p. 1–21.

⁴³ Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programs on the environment, OJ L 197, 21.7.2001, p. 30–37.

⁴⁴ Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC, OJ L 266, 26.9.2006, p. 1–14.

⁴⁵ Directive 2008/12/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators, as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 76, 19.3.2008, p. 39–40.

⁴⁶ Directive 2008/103/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 amending Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators as regards placing batteries and accumulators on the market, OJ L 327, 5.12.2008, p. 7–8.

⁴⁷ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives, OJ L 312, 22.11.2008, p. 3–30.

⁴⁸ Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of-life vehicles - Commission Statements, OJ L 269, 21.10.2000, p. 34–43.

⁴⁹ Directive 2008/33/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2000/53/EC on end-of-life vehicles, as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 81, 20.3.2008, p. 62–64.

2002/96/EC o otpadu od električne i elektronske opreme⁵¹ izmenjena i dopunjena Direktivom 2003/108/EC⁵² i Direktivom 2008/34/EC⁵³.

Budući da ne spada u države članice Evropske unije, Republika Srbija još uvek nema obavezu implementacije njenih propisa vezanih za tretman otpada. Ali, uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom u skladu sa standardima koji su njima predviđeni trebalo bi da bude jedan od prioriteta u oblasti zaštite životne sredine i održivog razvoja⁵⁴, odnosno razvoja koji zadovoljava sadašnje potrebe, ne ugrožavajući mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe (Štrbac i dr., 2012: 20).

7. ZAKLJUČAK - SUGESTIJE ZA UNAPREĐENJE POSTOJEĆEG STANJA

Usvajanjem seta zakona o ambalažnom otpadu, Srbija je ostvarila značajan napredak na normativnom planu, pridruživši se evropskim zemljama koje imaju takozvani sistem zelene tačke. Nakon usvajanja zakona definisani su i ciljevi za reciklažu ambalažnog otpada: 4% u 2010., potom 8% do 2011. i 25% u 2014. godini (Vujić i dr., 2011: 17). Izveštaj Agencije za zaštitu životne sredine o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom u Srbiji u 2015. godini pokazuje da je naša zemlja veoma blizu ostvarivanja tih ciljeva. Naime, u Izveštaju se navodi da je ukupna količina ambalaže stavljene na tržište Republike Srbije u 2015. godini iznosila 362 515,8 t. Količina ponovno iskorišćenog ambalažnog otpada prijavljena od strane operatera iznosila je 134 969,98 t (42,3%), od čega je 128 207,24 t (41,3%) reciklirano. Ipak, istaknuto je da i dalje treba raditi na podizanju svesti stanovništva i kapaciteta pravnih lica, kao i na intenzivnijem uključivanju javno komunalnih preduzeća u implementaciju sistema upravljanja ambalažnim otpadom, uz intenziviranje inspekcijiskog nadzora (Redžić, Misajlovski, 2016:5).

Normirane su i obaveze jedinica lokalnih samouprava u vezi sa rešavanjem problematike divljih deponija. Zakon o upravljanju otpadom u svom članu 97. obavezuje jedinice lokalne samouprave da u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona izrade popis neuređenih deponija na svom području koje ne ispunjavaju zakonske uslove, da u roku od dve godine od njegovog stupanja na

⁵⁰ Commission Directive 2011/37/EU of 30 March 2011 amending Annex II to Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council on end-of-life vehicles, OJ L 85, 31.3.2011, p. 3–7.

⁵¹ Directive 2002/96/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on waste electrical and electronic equipment (WEEE) - Joint declaration of the European Parliament, the Council and the Commission relating to Article 9, OJ L 37, 13.2.2003, p. 24–39.

⁵² Directive 2003/108/EC of the European Parliament and of the Council of 8 December 2003 amending Directive 2002/96/EC on waste electrical and electronic equipment (WEEE), OJ L 345, 31.12.2003, p. 106–107.

⁵³ Directive 2008/34/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2002/96/EC on waste electrical and electronic equipment (WEEE), as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 81, 20.3.2008, p. 65–66.

⁵⁴ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

snagu izrade projekte sanacije i rekultivacije neuređenih deponija, kao i da u roku od godinu dana od dana njegovog stupanja na snagu, u sporazumu sa jednom ili više jedinica lokalne samouprave odrede lokaciju za izgradnju i rad postrojenja za skladištenje, tretman ili odlaganje otpada na svojoj teritoriji. Pri tome je podvučeno da popis neuređenih deponija mora sadržati podatke o lokaciji, prostornim i geometrijskim karakteristikama, vrstama i količinama odloženog otpada, rokove njihove sanacije i rekultivacije, kao i druge podatke od značaja za utvrđivanje i sprovođenje relevantnih projekata.

Usvajanje Zakona o upravljanju otpadom i Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu, predstavlja napredak na normativnom planu, ali je još uvek neophodno upotpuniti podzakonsku regulativu. Napredak je ostvaren i na planu jačanja institucionalnih kapaciteta i to udruživanjem opština u regione za upravljanje otpadom i potpisivanjem međuopštinskih sporazuma. Smetlišta koja su predstavljala rizik po životnu sredinu sanirana su u pojedinim opštinama. Procenjuje se da je poboljšanje ostvareno i u pogledu podizanja društvene svesti građana o značaju problematike otpada, ali i o njegovim neiskorišćenim potencijalima kao dragocenog resursa. Ipak, istaknuto je da sistem finansiranja upravljanja otpadom za sada nije dovoljno razvijen, kao i da su investicioni projekti za izgradnju infrastrukture za upravljanje otpadom još uvek u početnim fazama⁵⁵.

Do sada je izgrađeno ukupno sedam deponija koje se mogu smatrati savremenim. Ali, i u pogledu njih se javljaju određene dileme u vezi sa ispunjavanjem važećih propisa. Uočene slabosti odnose se na nedovoljnu kontrolu prijema otpada, odnosno vrstu otpada koja se odlaze na pomenute deponije. Ne postoji definisan postupak odlaganja otpada, a nedostaci postoje i u pogledu adekvatne vodonepropusnosti dna, strana i prekrivnog sloja kao i sistema za prečišćavanje procednih voda. Ističe se da nijedna deponija nema sistem za spaljivanje deponijskog gasa. Sve nove deponije trebalo bi da imaju dozvolu za integrisano sprečavanje i kontrolu zagađivanja životne sredine, ali je nijedna za sada nema, iako su pojedine u proceduri za dobijanje iste (Karanac i dr., 2015: 29). Posebna prepreka za izgradnju adekvatne deponije za opasni otpad leži u otporu lokalnog stanovništva proisteklom iz nedovoljne informisanosti o problematici otpada, nepoverenja i nedovoljnog učešća javnosti u procesima odlučivanja.⁵⁶

Dakle, uprkos evidentnim naporima, i dalje postoje određeni izazovi sa kojima se naša zemlja suočava kada je u pitanju regulisanje postupanja sa otpadom, a posebno kada je reč o sprečavanju i sankcionisanju njegovog nepropisnog odlaganja. Suštinski napredak u ovoj oblasti može se ostvariti ukoliko se problematika odlaganja otpada sagleda u kontekstu održivog razvoja koji se, u prvom redu, zasniva na konceptu čistije proizvodnje sa ciljem prevencije ili smanjenja količine proizvedenog otpada ili potpuno odsustvo otpada u proizvodnji, kao i na efikasnijoj upotrebi energije i resursa (Štrbac i dr., 2012: 23). Zbog toga je jako važno insistirati na podizanju svesti svih relevantnih subjekata o značaju održivog postupanja sa

⁵⁵ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

⁵⁶ Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.

otpadom za opstanak čitavog čovečanstva, o prednostima ulaganja u čistiju proizvodnju i reciklažu, kao i o ekonomskim prednostima upotrebe otpada kao resursa. Pored toga, potrebno je primenjivati podsticajne mere, pre svega ekonomske prirode, koje bi motivisale zainteresovane subjekte da promene svoj dosadašnji odnos prema otpadu i prihvate evropske i svetske standarde u pogledu njegovog tretmana, a posebno odlaganja.

LITERATURA

- (1) Commission Decision of 18 November 2011 establishing rules and calculation methods for verifying compliance with the targets set in Article 11(2) of Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council, OJ L 310, 25.11.2011, p. 11–16.
- (2) Commission Directive 2011/37/EU of 30 March 2011 amending Annex II to Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council on end-of-life vehicles, OJ L 85, 31.3.2011, p. 3–7.
- (3) Commission Regulation (EC) No 1379/2007 of 26 November 2007 amending Annexes IA, IB, VII and VIII of Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste, for the purposes of taking account of technical progress and changes agreed under the Basel Convention, OJ L 309, 27.11.2007, p. 7–20.
- (4) Commission Regulation (EC) No 669/2008 of 15 July 2008 on completing Annex IC of Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste, OJ L 188, 16.7.2008, p. 7–15.
- (5) Commission Regulation (EU) No 664/2011 of 11 July 2011 amending Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste to include certain mixtures of wastes in Annex IIIA thereto, OJ L 182, 12.7.2011, p. 2–4.
- (6) Commission Regulation (EU) No 135/2012 of 16 February 2012 amending Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste to include certain unclassified wastes in Annex IIIB thereto, OJ L 46, 17.2.2012.
- (7) Commission Regulation (EU) No 413/2010 of 12 May 2010 amending Annexes III, IV and V to Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council on shipments of waste so as to take account of changes adopted by OECD Council Decision C(2008) 156, OJ L 119, 13.5.2010, p. 1–2.
- (8) Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions "Taking sustainable use of resources forward: A Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste" {SEC(2005) 1681} {SEC(2005) 1682, COM/2005/0666 final, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0666&from=en>, stranici pristupljeno: 01.11.2016.
- (9) Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste, OJ L 182, 16.7.1999, p. 1–19.
- (10) Council Directive 75/442/EEC of 15 July 1975 on waste, OJ L 194, 25.7.1975, p. 39–41.
- (11) Council Directive 97/11/EC of 3 March 1997 amending Directive 85/337/EEC on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 73, 14.3.1997, p. 5–15.
- (12) Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of life vehicles - Commission Statements, OJ L 269, 21.10.2000, p. 34–43.

- (13) Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programs on the environment, OJ L 197, 21.7.2001, p. 30–37.
- (14) Directive 2002/96/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on waste electrical and electronic equipment (WEEE) - Joint declaration of the European Parliament, the Council and the Commission relating to Article 9, OJ L 37, 13.2.2003, p. 24–39.
- (15) Directive 2003/108/EC of the European Parliament and of the Council of 8 December 2003 amending Directive 2002/96/EC on waste electrical and electronic equipment (WEEE), OJ L 345, 31.12.2003, p. 106–107.
- (16) Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC, OJ L 266, 26.9.2006, p. 1–14.
- (17) Directive 2008/103/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 amending Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators as regards placing batteries and accumulators on the market, OJ L 327, 5.12.2008, p. 7–8.
- (18) Directive 2008/12/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators, as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 76, 19.3.2008, p. 39–40.
- (19) Directive 2008/33/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2000/53/EC on end-of-life vehicles, as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 81, 20.3.2008, p. 62–64.
- (20) Directive 2008/34/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 amending Directive 2002/96/EC on waste electrical and electronic equipment (WEEE), as regards the implementing powers conferred on the Commission, OJ L 81, 20.3.2008, p. 65–66.
- (21) Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance), OJ L 312, 22.11.2008, p. 3–30.
- (22) Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives, OJ L 312, 22.11.2008, p. 3–30.
- (23) Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, OJ L 26, 28.1.2012, p. 1–21.
- (24) European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste, OJ L 365, 31.12.1994, p. 10–23.
- (25) Filipović, D., Obradović-Arsić, D. (2012). Strateški pristup planiranju upravljanja otpadom u Republici Srbiji – stanje i perspektive. Glasnik Srpskog geografskog društva, 92(4), str. 143–156.
- (26) Joldžić, V. (1995). *Ekološki kriminalitet u pravu i stvarnosti*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- (27) Joldžić, V. (2002). Ekološko pravo, Opšti i poseban deo. Beograd: Savezni sekretarijat za rad, zdravstvo i socijalno staranje, Sektor za životnu sredinu.
- (28) Jovašević, D. (2009). Sistem ekoloških delikata – ekološko kazneno pravo. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.
- (29) Jovašević, D. (2011). Leksikon krivičnog prava. Beograd: Službeni glasnik.
- (30) Karanac, M., Jovanović, M., Mihajlović, M., Dajić, A., Stevanović, D., Jovanović, J. (2015). Prilog tehnološkom projektovanju deponija U Srbiji. *Reciklaža i održivi razvoj*, 8(1), str. 27–37.

- (31) Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.
- (32) Lekić, D., Jovanović, M. (2015). Izveštaj o stanju životne sredine u Republici Srbiji za 2014. godinu. Beograd: Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije, Agencija za zaštitu životne sredine.
- (33) Prlja, D., Stepić, D., Savović, D. (2012). Upravljanje otpadom - međunarodni propisi sa posebnim osvrtom na regulativu Evropske unije. U: Čavoški, A., Knežević Bojović, A. (ur.) *Ekologija i pravo*. Beograd: Institut za uporedo pravo, Pravni fakultet Univerziteta UNION, str. 150-165.
- (34) Redžić, N., Misajlovski, N. (2016). *Izveštaj o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom u 2015. godini*. Beograd: Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine.
- (35) Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on shipments of waste, OJ L 190, 12.7.2006, p. 1–98.
- (36) Savić, D. (2009). Evropske ekološke vrednosti za dobrobit građana Srbije, sa posebnim osvrtom na praksu postupanja sa otpadom. U: Milić, J. (ur.) *Evropski standardi u Srbiji - zbornik radova*. Beograd: Fond Centar za demokratiju, str. 66-79.
- (37) Stojanović, P., Zindović, I. (2015). Pravna odgovornost za razvoj i zaštitu životne sredine. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 63(1), str. 41-57.
- (38) Stojanović, Z. (2006). *Komentar krivičnog zakonika*. Beograd: Službeni glasnik.
- (39) Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, Službeni glasnik RS, br. 29/2010.
- (40) Štrbac, N., Vuković, M., Voza, D., Sokić, M. (2012). Održivi razvoj i zaštita životne sredine. *Reciklaža i održivi razvoj*, 5(1), str. 18-29
- (41) Vujić, G., Batinić, B., Stanisavljević, N., Ubavin, D., Živančev, M. (2011). Analiza stanja i strateški okvir upravljanja otpadom u Republici Srbiji. *Reciklaža i održivi razvoj*, 4(1), str. 14-19.
- (42) Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu, Službeni glasnik RS, br. 36/2009.
- (43) Zakon o biocidnim proizvodima, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015.
- (44) Zakon o hemikalijama, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011, 93/2012 i 25/2015.
- (45) Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 25/2015.
- (46) Zakon o komunalnim delatnostima, Službeni glasnik RS, br. 88/2011.
- (47) Zakon o lekovima i medicinskim sredstvima, Službeni glasnik RS, br. 30/2010 i 107/2012.
- (48) Zakon o planiranju i izgradnji, Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014 i 145/2014.
- (49) Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 36/2009.
- (50) Zakon o sanitarnom nadzoru, Službeni glasnik RS, br. 125/2004.
- (51) Zakon o standardizaciji, Službeni glasnik RS, br. 36/2009 i 46/2015.
- (52) Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik RS, br. 135/2004 i 88/2010.
- (53) Zakon o transportu opasnog tereta, Službeni glasnik RS, br. 88/2010.
- (54) Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010 i 14/2016.
- (55) Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik RS, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.
- (56) Zakon o vodama, Službeni glasnik RS, br. 30/2010 i 93/2012.
- (57) Zakon o zaštiti vazduha, Službeni glasnik RS, br. 36/2009 i 10/2013.

- (58) Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.
- (59) Zakon o zdravlju bilja, Službeni glasnik RS, br. 41/2009.
- (60) Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik RS, br. 07/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013, 93/2014, 96/2015 i 106/2015.

ILLEGAL DISPOSAL OF WASTE IN SERBIA - CURRENT STATE AND PENAL REACTION

Constant increase in the quantity of waste of various origins represents a global ecological issue. Developed countries, particularly the European Union member states, have been striving to improve their waste management systems for decades in order to facilitate, through the application of appropriate procedures and measures, the exploitation of waste as a useful resource and to ensure its safe and sustainable disposal. The countries passing through the phase of transition in the field of environmental protection, are facing the problem of illegal waste disposal, which produces negative impact on the environment as well as on the health of citizens inhabited near illegal landfills of waste. Having in mind the efforts of the Republic of Serbia to harmonize its legislation and practice in the field of environmental protection with the European standards and to fulfill its international obligations under the Basel Convention, the author analyzes current state in the field of illegal waste disposal in Serbia, with focus on illegal landfills of waste, and legal mechanisms for the sanctioning of this phenomenon. After highlighting issues and obstacles but also positive steps regarding waste disposal in Serbia, the author makes some suggestions for its improvement in accordance with the standards set in international sources of law.

KEYWORDS: waste / waste disposal / environmental law / ecological misdemeanors / criminal offences against the environment